

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح اصلاح تبصره (۴) قانون برقراری حقوق وظیفه یا مستمری بازماندگان آن دسته از مهاجران و کسانی که به مناطق جنگی مراجعت نموده و به علت برخورد با مواد منفجره معلول یا فوت می‌شوند مصوب ۱۳۷۲/۶/۲۱»

ضرورت تقدیم طرح

طرح یاد شده با توجه به حوادث ناگوار که هر از چندگاهی در استان‌های مرزی کشور از جمله آذربایجان غربی، کردستان، خوزستان، کرمانشاه، ایلام و ... بر اثر انفجار مین یا دیگر مواد منفجره باقی مانده از جنگ تحمیلی، به وقوع می‌پیوندد و سبب کشته یا مجروح شدن برخی از هموطنان می‌شود و با توجه به محدودیت‌های موجود در رسیدگی به پرونده‌ها و بلا تکلیفی برخی از خانواده‌های حادثه دیده، ارائه شده است.

سابقه موضوع

در تاریخ ۱۳۷۲/۶/۲۱ مجلس شورای اسلامی ماده واحده‌ای با عنوان «قانون برقراری حقوق وظیفه یا مستمری بازماندگان آن دسته از مهاجران و کسانی که به مناطق جنگی مراجعت نموده و به علت برخورد با مواد منفجره معلول یا فوت می‌شوند» را به تصویب رساند که براساس آن اشخاص موضوع این قانون، حسب مورد در حکم جانباز یا شهید تلقی و از حقوق و مزایای شهیدان و جانبازان جنگ تحمیلی برخوردار می‌شوند. براساس تبصره «(۴) قانون یاد شده، «مرجع تشخیص فوت، معلولیت، خسارت، شهرت به فساد یا ضد انقلاب، عمد یا سهل انگاری موضوع این قانون، کمیسیونی می‌باشد که براساس آیین‌نامه اجرایی این قانون و طبق ضوابط بنیاد شهید و بنیاد جانبازان در استانداری‌های مربوطه تشکیل می‌شود». در تاریخ ۱۳۷۳/۱۰/۴ نیز هیئت وزیران آیین‌نامه اجرایی قانون یاد شده را به تصویب رساند که براساس ماده (۲) آیین‌نامه مذکور، تشخیص موارد مندرج در تبصره «(۴) قانون با رعایت ضوابط بنیاد شهید انقلاب اسلامی و بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی برعهده کمیسیونی مرکب از استاندار - که ریاست کمیسیون را به عهده دارد - مدیران کل بنیاد شهید انقلاب اسلامی، بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی، وزارت اطلاعات، کمیته امداد امام خمینی (ره)، دادستان انقلاب، فرمانده نیروی انتظامی استان می‌باشد. به دلیل محدودیت‌های موجود، تأخیر در تشکیل کمیسیون ماده (۲) آیین‌نامه، تعدد شهرستان‌ها، وسعت حیطه مأموریت و محدودیت فرصت مدیران استان و همچنین بلا تکلیفی برخی از خانواده‌های بازمانده و مجروح، طرح مورد بحث، مبنی بر اصلاح تبصره «(۴) قانون یاد شده ارائه شده است.

تأثیرات طرح

در صورت تصویب این طرح، کمیسیون موضوع تبصره «(۴) که مرجع تشخیص صلاحیت‌هاست، از این به بعد در سطح شهرستان تشکیل خواهد شد. این اصلاحیه آثار زیر را در پی دارد:

۱. در صورت واگذاری اختیارات کمیسیون استانی به کمیسیون شهرستان بر تعداد کمیسیون‌ها (به تعداد شهرستان‌های هر استان) افزوده خواهد شد که این امر، امکان ناهماهنگی بین کمیسیون‌ها و عدم اتخاذ رویه واحد را در بررسی پرونده‌ها تقویت خواهد کرد.

۲. به دلیل امکان تأثیرگذاری شرایط محلی در بررسی صلاحیت افراد آسیب‌دیده، بررسی صلاحیت‌ها از وحدت رویه برخوردار نخواهد بود و همچنین، امکان اجحاف به برخی آسیب‌دیدگان افزایش می‌یابد.

۳. تقلیل جایگاه کمیسیون از سطح استان به سطح شهرستان، موانع اجرایی بسیاری را در اجرای قانون به وجود خواهد آورد. براساس اعلام کارشناسان وزارت کشور، در حال حاضر که کمیسیون در سطح استان برگزار می‌شود و مصوبات آن را استاندار ابلغ می‌کند، برخی از آرای کمیسیون از طریق نهادهای ذی‌ربط اجرا نمی‌شود، لذا با واگذاری این وظیفه به کمیسیون شهرستان و با مسئولیت فرماندار، بر میزان این مشکلات افزوده خواهد شد.^۱

۴. طبق آمار وزارت کشور، در کل سال‌های پس از جنگ تاکنون تعداد افرادی که در ۵ استان مرزی (آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، ایلام و خوزستان) دچار حادثه انفجار مین یا مواد منفجره شده‌اند، ۷۴۸۶ نفر است. بنابراین، تعداد حادثه دیدگان به طور متوسط حدوداً ۱۵۰۰ نفر به ازای هر استان، برای یک دوره زمانی حدوداً ۲۰ ساله است.^۲ این در حالی است که با توجه به تداوم عملیات پاکسازی مناطق جنگی، میزان این حوادث نیز کاهش می‌یابد. بنابراین، به نظر می‌رسد که حجم کار کمیسیون به اندازه‌ای نیست که موجب وقفه در رسیدگی به پرونده‌ها شود و با تغییر ساختار کمیسیون نیز مشکلی حل نخواهد شد.

۵. در صورت تصویب طرح بسیاری از مواد آیین‌نامه از جمله مواد (۱)، (۲)، (۴) و (۵) باید اصلاح شود. بنابراین، نیازمند آیین‌نامه اجرایی جدیدی است که در طرح به آن اشاره نشده است.

۶. کلمات و عبارتهایی مانند «شهرت به فساد»، «ضد انقلاب بودن»، «عمد یا سهل‌انگاری» و... که در تبصره «۴» آمده است، دارای ابهام و تفسیربردار است و تعیین مصادیق آن با توجه به شرایط حاکم بر هر منطقه مشکلاتی را در اجرا به وجود می‌آورد.

مغایرت با قوانین

به نظر می‌رسد تشخیص موارد شهرت به فساد یا ضد انقلاب بودن افراد، از طریق کمیسیون موضوع تبصره «۴»، مغایر اصل ۳۶ قانون اساسی^۳ است. چرا که صدور رأی مبنی بر شهرت فرد به فساد یا ضد انقلاب، از طریق کمیسیون و سپس محرومیت او از مزایای موردنظر، نوعی حکم به مجازات است که صرفاً از طریق دادگاه می‌تواند انجام شود.

اظهار نظر نهایی درباره کلیات طرح

با توجه به آثاری که برای طرح عنوان شد، اصلاح تبصره «۴» نه تنها موجب حل مشکلات یا تسریع در کار رسیدگی به پرونده افراد آسیب‌دیده نخواهد شد که عملاً بر مشکلات موجود می‌افزاید. بنابراین تصویب طرح توصیه نمی‌شود. با وجود این، به دلیل مشکلاتی که افراد حادثه‌دیده با آن روبه‌رو هستند، پیشنهاد می‌شود که تدوین طرح یا لایحه جامعی مبنی بر اصلاح قانون یاد شده، در دستور کار قرار گیرد.

۱. گزارش کارشناسان وزارت کشور در جلسه کارشناسی طرح در مرکز پژوهش‌های مجلس، مورخ ۱۳۸۷/۸/۱.

۲. همان.

۳. اصل ۳۶: حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالح و به موجب قانون باشد.